

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ
ΤΟΥ GUSTAVE LARROUMET

ABSTRACT: Gustave Larroumet (1852–1903), a man of letters and arts, was a theater critic and in 1896 he came to Greece as a correspondent of the newspaper *Le Temps* for the Olympic games. A few months after returning to Paris on October 24, 1896, he gave a public conference at the Institut de France entitled: “At the Bacchus Theater”, which was published in *Le Temps* the following day. The present paper comments on this text by proposing a double reading: the first refers to the interest of the Frenchman in the theater, as the place where Aeschylus, Sophocles, Euripides and Aristophanes presented the most important works of Greek dramaturgy, and thus as the ideal place for the unification of all the virtues of Western culture; the second underlines the connection attempted by the author, as he considers the French culture to be a continuation of that of the Greeks and Romans, of the history of theater with major issues of arts, culture and politics of the 19th century.

ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ μισού του 19ου αιώνα οι Γάλλοι καλλιτέχνες και οι ερευνητές της αρχαιότητας συνέχισαν με μεγάλο ενδιαφέρον, περιέργεια και θαυμασμό τα ταξίδια προς την Ελλάδα. Η πολιτική κατάσταση της χώρας επέτρεπε μια σχεδόν ασφαλή περιήγηση, τα μέσα μεταφοράς είχαν τη δυνατότητα να καλύψουν σε σύντομο χρονικό διάστημα και με αρκετή άνεση την απόσταση από το Παρίσι έως την Αθήνα, ενώ η ίδρυση της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Αθήνα το 1846 έδωσε νέες προοπτικές στις ανασκαφές και τις έρευνες.

Βέβαια οι πηγές πληροφοριών για την αρχιτεκτονική της αρχαιότητας ήταν κυρίως ρωμαϊκές και προς αυτές στρέφονταν οι ερευνητές. Αυτό πιστοποιεί ο μεγάλος αριθμός των μελετών στις οποίες αφιέρωναν τα χρόνια σπουδών τους οι Γάλλοι υπότροφοι καλλιτέχνες και αρχιτέκτονες που κέρδιζαν το έπαθλο *Grand Prix de Rome* της Γαλλικής Ακαδημίας. Από το 1844, έτος που επετράπησαν τα ταξίδια μελέτης στον ελληνικό

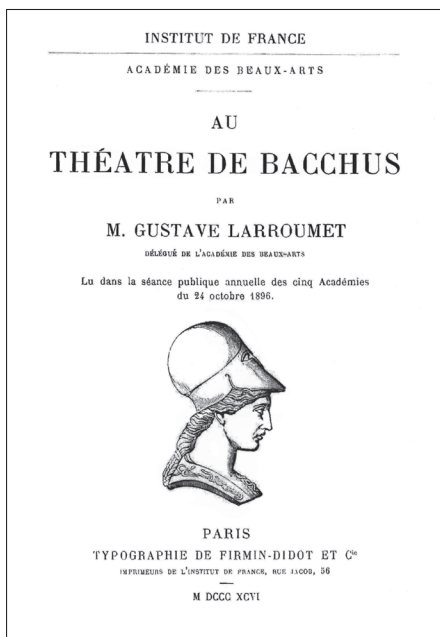
χώρο έως το 1968, έγιναν περίπου 333 μελέτες για τις αρχαιότητες στην Ιταλία και μόνον 61 ήταν αφιερωμένες στις αρχαιότητες της Ελλάδας.¹

Το ενδιαφέρον όμως των Γάλλων ήταν μεγάλο και ο ενθουσιασμός για την Ελλάδα ως κοιτίδα του πολιτισμού εκδηλωνόταν με κάθε ευκαιρία. Ειδικότερα η έρευνα και η μελέτη των αρχαίων θεάτρων γνώρισε στις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα τη χρυσή εποχή της. Άγγλοι, Γερμανοί και Γάλλοι αρχαιολόγοι και αρχιτέκτονες μελέτησαν, εκτός από εκείνα της Αθήνας και της Επιδαύρου, τα θέατρα του Ωρωπού, της Μεγαλόπολης, της Ερέτριας, του Άργους, της Δήλου και άλλα.² Από τους πρώτους Γάλλους που ασχολήθηκαν με τα αθηναϊκά θέατρα ήταν ο Alphonse Defrasse ο οποίος για τη μελέτη του δεύτερου έτους εκτέλεσε την αποτύπωση του θρόνου του Ιερέα του Θεάτρου του Διονύσου.³

Ο Gustave Larroumet (1852–1903), ήταν από το 1884 καθηγητής Λογοτεχνίας στη Σορβόννη, ιστορικός τέχνης και συγγραφέας. Διετέλεσε Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δημόσιας Εκπαίδευσης και Διευθυντής του Τομέα των Καλών Τεχνών (1888–1891). Μέλος της Académie des Beaux-Arts από το 1891 εξελέγη στην ανώτερη διάκριση, ισόβιος γραμματέας το 1898. Έγγραψε αρκετές μελέτες για τις τέχνες, το θέατρο και τη λογοτεχνία και το 1885 ανέλαβε την ευθύνη της μετατροπής του Πανθέου του Παρισιού από καθολική εκκλησία σε Ηρώο, κυρίως ως προς την επιλογή του γλυπτικού διακόσμου.⁴

Άνθρωπος των γραμμάτων και των τεχνών, ασχολήθηκε με το θέατρο και ιδιαίτερα με το έργο του Marivaux, του Μολιέρου, του Ρακίνα. Ως κριτικός του θεάτρου αρθρογραφούσε στην εφημερίδα *Le Temps* και το 1896 ήρθε στην Ελλάδα ως ανταποκριτής της εφημερίδας για τους Ολυμπιακούς αγώνες. Με αφορμή αυτό το ταξίδι δημοσίευσε το 1898 το

1. Βλέπε: V. Petridou, “Les considérations artistiques dans les expéditions françaises en Egypte et en Grèce”, *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Enquêtes en Méditerranée, Αθήνα 1995*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών / Κέντρο Νεοελληνικών Σπουδών, Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών, Αθήνα 1999, σ. 253-69.
2. Β. Πετρίδου, “Οι αρχαιότητες της Πελοποννήσου και το ταξίδι στην Ελλάδα των Γάλλων αρχιτεκτόνων του 19ου αιώνα”, στο: *Πελοπόννησος: πόλεις και επικοινωνίες στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα*, επιμ. Χ. Καλλιγιά, Αλ. Μάλιαρης, Αθήνα 2006, σελ. 99-113.
3. P. Pinon, Fr.-X. Amprimoz, *Les envois de Rome (1778-1968). Architecture et archéologie*, École Française de Rome, Ρώμη 1988· Ph. Fraisse, M.-Fr. Billot, A. Amandry, A. Caubet, Br. Foucart, A. Jacques. M.-C. Hellmann, *Paris, Rome, Athènes — Le voyage en Grèce des architectes français aux XIXe et XXe siècles*, Paris, Παρίσι 1982.
4. E. Portet, “Les collections du Panthéon. Étude, inventaire et perspectives scientifiques”, *In Situ* 29, 2016 [ηλεκτρονική δημοσίευση: <https://journals.openedition.org/insitu/16152?lang=en>], σελ. 19

G. Larroumet, *Au Théâtre de Bacchus*, Institut de France, Académie des Beaux-Arts, Paris 1896.

Ημερολόγιο ενός ταξιδιού στην Ελλάδα και τη Συρία, (Journal d'un voyage en Grèce et en Syrie),⁵ το οποίο περιλαμβάνει κείμενα που είχαν ήδη δημοσιευθεί στις εφημερίδες *Le Temps* και *Figaro* την περίοδο 1896–1897.

Στο *Ημερολόγιο* αυτό περιγράφονται οι λεπτομέρειες του ολιγοήμερου ταξιδιού,⁶ εντυπώσεις και σχόλια από τις επισκέψεις σε τόπους αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Μια ομάδα διακοσίων περίπου ατόμων, μεταξύ των οποίων υπήρχαν αθλητές, αρχαιολόγοι και καλλιτέχνες, συνταξίδευσαν στο ατμόπλοιο *Senegal* με προορισμό την Αθήνα. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν ενημερωτικές διαλέξεις με προβολές εικόνων για την Ολυμπία και τους Δελφούς από έγκριτους αρχαιολόγους και ιστορικούς όπως ο Theodore Reinach, ο Paul Monceaux και άλλους. Οι διαλέξεις αυτές εστίαζαν στην ιστορία, στις περιγραφές των τόπων, στις ανασκαφές και τα αρχαιολογικά ευρήματα.

5. G. Larroumet, *Journal d'un voyage en Grèce et en Syrie*, Librairie Hachette, Παρίσι 1898.

6. Από τις 2 Απριλίου 1896 (εκκίνηση από τη Μασσαλία) έως τις 15 Απριλίου (άφιξη στη Μασσαλία).

Λίγους μήνες μετά την επιστροφή στο Παρίσι, στις 24 Οκτωβρίου 1896, ο Gustave Larroumet παρουσίασε σε δημόσια ακρόαση στο Institut de France την ανακοίνωση με θέμα: *Στο Θέατρο του Βάκχου*⁷ η οποία δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Le Temps* την επόμενη ημέρα.

Διαβάζοντας το κείμενο των 28 σελίδων αυτής της ανακοίνωσης αντιλαμβάνεται κανείς ότι η αναφορά στο θέατρο δεν είχε στόχο μόνον να περιγράψει τον χώρο όπου ο Αισχύλος, ο Σοφοκλής, ο Ευριπίδης και ο Αριστοφάνης παρουσίασαν τα σημαντικότερα έργα της ελληνικής δραματουργίας, αλλά επίσης να προβάλει στον ακροατή και τον αναγνώστη σημαντικά ζητήματα των τεχνών, του πολιτισμού αλλά και της πολιτικής.

Συνοψίσαμε σε πέντε τα σημεία που φαίνεται ότι κέντρισαν το ενδιαφέρον του Gustave Larroumet.

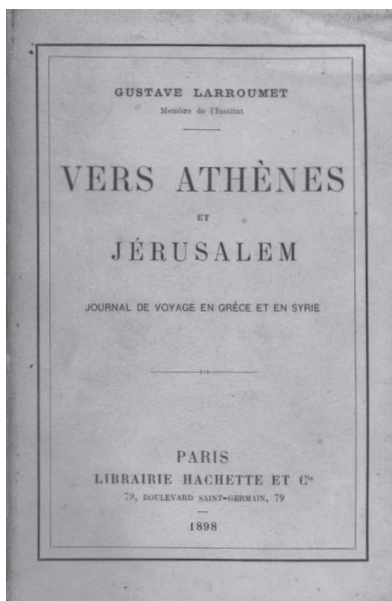
Το πρώτο αναφέρεται στο θέατρο ως τον τόπο όπου όλες οι τέχνες ενώνονται μαζί με την ιστορία, και όπου το πνεύμα συναντά την πραγματική ζωή.

Γνώστης της ελληνικής δραματικής ποίησης και επηρεασμένος από τη ρομαντική ατμόσφαιρα του ερειπιώνα του θεάτρου, ο Larroumet συνέδεσε τον τόπο, καθώς και τη δραματουργία, με την τέχνη και την ιστορία. Το Θέατρο του Διονύσου είναι ο χώρος όπου συναντήθηκαν οι νικητές του Μαραθώνα, όπου οι αρχιτέκτονες, οι γλύπτες και οι ποιητές ένωσαν τις δυνάμεις τους για να υμνήσουν τον Βάκχο. Με τη σκέψη του αναδημιουργεί την εικόνα του θεάτρου στην εποχή της μεγάλης δόξας και αναλογίζεται τις εικόνες όπου τα μέρη του θεάτρου, τα διαζώματα, το κοίλον, η σκηνή, ήταν γεμάτα με τους θεατές, τον χορό, τους υποκριτές.

Η περιγραφή του θεάτρου και των γλυπτικών λεπτομερειών είναι μόνον η αφορμή για να γίνει η αναφορά στη μιμητική τέχνη. Τονίζει ότι ο θρησκευτικός χαρακτήρας των διονυσιακών εορτών, ο συμβολισμός της πομπής των Αθηναίων που τιμούσαν τον Βάκχο, εμπεριέχονται στην τραγωδία και στην κωμωδία και συνυπάρχουν με τα στοιχεία που μεταφέρονται από τη φύση, τη ζωή και τα όνειρα που εμπνέουν τους ανθρώπους.

Η διαδικασία του διαγωνισμού των θεατρικών έργων, η άμιλλα των συγγραφέων και των ηθοποιών, ο ρόλος του κράτους και των χορηγών, η προσοχή με την οποία οι θεατές παρακολουθούσαν τα θεατρικά έργα, αναφέρονται ως παραδείγματα μιας τέλεια οργανωμένης κοινωνίας, τα μέλη της οποίας απολάμβαναν στο θέατρο στιγμές συλλογικής δύναμης και συγχρόνως απέδιδαν φόρο τιμής προς την πολιτεία.

7. G. Larroumet, *Au théâtre de Bacchus*, Institut de France, Académie des Beaux-Arts, Lu dans la séance publique annuelle des cinq Académies du 24 octobre 1896.

G. Larroumet, *Vers Athènes et Jérusalem. Journal de voyage en Grèce et en Syrie*, Paris 1898.

Το δεύτερο σημείο του ενδιαφέροντος του Gustave Larroumet είναι τα επιστημονικά θέματα, όπως οι χρονολογικές φάσεις του θεάτρου, από τις απαρχές του έως τον 3ο αιώνα μ.Χ., και η οργάνωση του χώρου.

Ενημερωμένος για τα αποτελέσματα των τελευταίων ανασκαφών του Wilhelm Dörpfeld και για τη διαμάχη που είχε ξεσπάσει σχετικά με το *λογεῖον* της κλασικής εποχής, πήρε θέση στηριζόμενος στην εργασία που δημοσίευσε για το Θέατρο του Διονύσου το 1895 ο Octave Navarre.⁸

Ο Larroumet αφιέρωσε εκτενή σχόλια στη συζήτηση σχετικά με το *λογεῖον*, την οποία μεταφέρει και στις σελίδες του *Ημερολογίου* καθώς περιγράφει το θέατρο της Δήλου,⁹ και αναπαράγει ουσιαστικά τα επιχειρήματα του Navarre απέναντι στις θέσεις του Dörpfeld.¹⁰ Με πολύ διπλωματικό τρόπο ο Larroumet αναφέρεται στις αποδείξεις που υπάρχουν σε αρχαία αγγεία¹¹ αλλά και στις μελέτες των Γάλλων αρχαιολόγων

8. O. Navarre, *Dionysos. Étude sur l'organisation matérielle du théâtre athénien*, Παρίσι 1895.

9. Larroumet, *Au théâtre de Bacchus*, σ. 141.

10. Σύμφωνα με τον Γερμανό αρχαιολόγο οι ηθοποιοί βρίσκονταν στον χώρο της ορχήστρας και ανέβαιναν στο *λογεῖον* μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

11. Ομάδα Lentini-Manfria, ερυθρόμορφος καλυκωτός κρατήρας, περί το 350–340 π.Χ. από τη Σικελία, Λούβρο, αρ. ευρ. CA 7249.

και αρχιτεκτόνων οι οποίες καταρρίπτουν την άποψη του Dörpfeld περί μη ύπαρξης υπερυψωμένης σκηνής. Κυρίως αναφέρεται στις μελέτες του Henri Lechat και Alphonse Defrasse για το θέατρο της Επιδαύρου και στις μελέτες για το θέατρο της Δήλου των Jean Théophile Homolle, Henri-Paul Nénot, Salomon Reinach και Joseph Chamonard. Μάλιστα περιγράφει, παραπέμποντας πάντα στην εργασία του Navarre, μια συνάντηση ανάμεσα στον Jean Théophile Homolle, τότε Διευθυντή της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής και τον Dörpfeld, με θέμα το *λογεϊον* και το θέατρο, η οποία έλαβε χώρα στην Γαλλική Σχολή των Αθηνών στις 19 Φεβρουαρίου 1894 και η οποία έληξε με νίκη του Γάλλου και υπέρ της άποψης του Βιτρουβίου.

Το τρίτο σημείο που φαίνεται ότι ενδιέφερε τον Γάλλο ακαδημαϊκό είναι η ανάδειξη ορισμένων βασικών χαρακτηριστικών του κλασικού θεάτρου.

Ο συγγραφέας του κειμένου, με αφορμή το Θέατρο του Διονύσου και χρησιμοποιώντας τις πληροφορίες και τα στοιχεία του Octave Navarre αλλά και τις επιτόπιες παρατηρήσεις του, παρουσίασε μια ολοκληρωμένη μελέτη σχετικά με τα πρόσωπα, τη σημασία της ένδυσης, τον ρόλο του χορού. Αναφέρεται στην εκφραστικότητα του λόγου, στην τέχνη της μιμικής, στην έμφαση που δίδεται στην εκδήλωση των συναισθημάτων μέσα από τις χειρονομίες, στη διαφορετική απόδοση των χαρακτήρων, παραπέμποντας για την τραγωδία σε μικρό αγαλματίδιο από ελεφαντοστόν που βρέθηκε στο Ριέτι και για την κωμωδία σε ερυθρόμορφο αγγείο του Αστέα. Σημειώνει: “μέσα από τη μάσκα της κωμωδίας, με τα έντονα μάτια και το ανοικτό στόμα με ένα απλό τρόπο μεταφέρεται η ανάλαφρη ψυχή της εύθυμης μούσας, ενώ αντίθετα στην τραγωδία οι λίγες κινήσεις ακολουθούν τον λυρισμό και τον κανόνα του φλάουτου”.¹²

Σύμφωνα με τον Larroumet η ένδυση των χορευτών επιτρέπει την ελεύθερη κίνηση των σωμάτων, ενώ αντίθετα οι υποκριτές επάνω στη σκηνή φορούν τις μάσκες, τους κοθόρνους και τα βαριά ρούχα που τους προσδίδουν όγκο και υπόσταση. Όλα αντανακλούν ένα μέτρο, το όλον βρίσκεται στο μέρος.

Επίσης, συγκρίνει το ελληνικό και το ρωμαϊκό θέατρο (αναφέρεται συγκεκριμένα στο θέατρο της Orange και της Ασπένδου) και επαινεί το ελληνικό ως προς τη σχέση του κτίσματος με τον τόπο. Παρατηρεί δηλαδή ότι το χαμηλό σχετικά ύψος της σκηνής βοηθά τη φωνή να φτάσει μέχρι το πιο ψηλό σημείο του κοίλου και συγχρόνως επιτρέπει τους

12. Larroumet, ό.π., σ. 16.

θεατές να βλέπουν το τοπίο, τη θάλασσα, την ίδια την πόλη όπου πολλές φορές διαδραματίζεται η πλοκή του έργου. Ο λιτός διάκοσμος και τα απλά σκηνικά επέτρεπαν επίσης στον θεατή να αναζητήσει στο τοπίο τα αναγκαία σημεία αναφοράς για την κατανόηση του δράματος. Στοιχείο που αποδεικνύει, κατά την άποψή του, τον ρεαλισμό της ελληνικής τέχνης καθώς αναζητά την αμεσότητα με τη φύση και τον κόσμο, αποβάλλοντας κάθε άχρηστο πλεονασμό και διατηρώντας τα αναγκαία στοιχεία για κάθε έκφραση. Υποστηρίζει ότι με αυτό τον τρόπο, η τέχνη των Ελλήνων κατορθώνει να αναδείξει τον ιδιαίτερο και διακριτό χαρακτήρα του κάθε ανθρώπου και της κάθε κατάστασης.

Το τέταρτο σημείο είναι η στενή σχέση που αναγνωρίζει ανάμεσα στην τέχνη του θεάτρου και τις άλλες τέχνες. Για παράδειγμα, στην τραγωδία οι υποκριτές, όταν βρίσκονται πάνω στο *λογεῖον*, μοιάζουν σαν σώματα πάνω σε ένα ανάγλυφο, και οι εικόνες που σχηματίζονται θυμίζουν κινούμενες μετόπες. Όπως η γλυπτική, έτσι και η δραματική τέχνη, δίνει έμφαση στις οριζόντιες γραμμές και όχι στην προοπτική. “Στη χωρίς βάθος σκηνή — τονίζει — όπως και στην πλάκα του μαρμάρου, πρέπει κάθε στάση να έχει ένα νόημα, κάθε χειρονομία μια αξία, κάθε γραμμή μια ομορφιά.”¹³ Για να εικονογραφήσει αυτή την παρατήρηση αναφέρεται στο ανάγλυφο των Ελευσίνιων Μυστηρίων και σε εκείνο που παρουσιάζει τον αποχωρισμό του Ορφέα και της Ευρυδίκης, τα οποία θεωρεί αξεπέραστα ως προς την έκφραση των συναισθημάτων, την ωραιότητα των κινήσεων, την απόδοση της τραγικότητας μέσα από την ηρεμία και την αρμονία του συνόλου. Για τον Larroumet αυτά τα ανάγλυφα απεικονίζουν με τον καλύτερο τρόπο τη σκηνή μιας τραγωδίας όπου δρουν οι τρεις υποκριτές και συγχρόνως υποδηλούν τη σχέση του θεάτρου με τις υπόλοιπες καλές τέχνες.

Το πέμπτο και ίσως πιο σημαντικό σημείο είναι η σύγκριση ανάμεσα στο θέατρο της αρχαίας Ελλάδας και στο θέατρο της Γαλλίας, επιβεβαιώνοντας έτσι ότι υπάρχουν σταθερά και αναλλοίωτα στοιχεία της δραματικής τέχνης που διατρέχουν την ιστορία του θεάτρου. Για τον Larroumet οι Γάλλοι δραματουργοί όπως ο Κορνείγ, ο Ρακίνας, ο Μολιέρος, έχοντας δεχθεί ως πρότυπο το ελληνικό θέατρο, εμπλούτισαν όσο κανένας άλλος λαός τον ποιητικό λόγο τους. Η προτίμηση για την έκφραση των έντονων συναισθημάτων, η διατήρηση της ενότητας του τόπου, του χρόνου και της δράσης, καθώς και η αποφυγή του έντονου και παραπλανητικού οπτικού διακόσμου, αποτελούν στοιχεία που καταδεικνύουν τις

13. *Ο.π.*, σ. 22.

αναλογίες ανάμεσα στο ελληνικό και το γαλλικό θέατρο. Αναγνωρίζει τις ίδιες κοινωνικές προεκτάσεις ανάμεσα στην *Ορέστεια*, τον *Οιδίποδα Τύραννο*, την *Ιφιγένεια* από τη μια πλευρά και, από την άλλη, στον *Πολύενκτο*, την *Αθαλία*, τον *Ταρτούφο*, οι οποίες επιβεβαιώνουν ότι το θέατρο πηγάζει από τα αιώνια και πανανθρώπινα ζητήματα.

Επιπλέον, ο Larroumet κάνει αναφορές και στη σχέση του θεάτρου με το κοινό, μεταφέροντας επίκαιρες παρατηρήσεις. Σχολιάζει ότι η παρέμβαση των θεατών στη διαδικασία αξιολόγησης στους θεατρικούς αγώνες παρεμπόδιζε τη σωστή εκτίμηση των έργων από τους κριτές και πως μια τέτοια παθογένεια δεν σταμάτησε στην αρχαία Ελλάδα αλλά συνεχίζεται και επί των ημερών του στις διαγωνιστικές παραστάσεις του γαλλικού Conservatoire.

Τέλος, θέλοντας να τονίσει ακόμα περισσότερο τη σχέση ανάμεσα στο ελληνικό και γαλλικό θέατρο, έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στη συνέργεια που αναπτύσσεται στο γαλλικό θέατρο ανάμεσα στις τέχνες. Μία τραγωδία του Κορνέιγ, σημείωνε, είναι διακοσμημένη όπως ένα κτήριο του Jacques Lemercier και οι χαρακτήρες απεικονίζουν τα συναισθήματα όπως τα πορτραίτα του Philippe de Champaigne. Ο Ρακίνας βλέπει την αρχαιότητα όπως ο Charles Lebrun και όπως ερμηνεύει την κλασική συμμετρία ο Jean Hardouin-Mansart. Οι χαρακτήρες του Μολιέρου κατοικούν στο εσωτερικό των πινάκων του Abraham Bosse. Και παρότι αναγνωρίζει ότι δεν είναι εφάμιλλοι οι καλλιτέχνες των ποιητών, τονίζει ότι οι τέχνες θα πρέπει να συμβαδίζουν σε μια εποχή και σε έναν τόπο και να αναπτύσσονται παράλληλα αν θέλουμε να φτάσουμε το μεγαλείο των Ελλήνων. Αναφέρεται έτσι στη σημαντική έννοια της εποχής του, δηλαδή στο “συνολικό έργο τέχνης”. Εξάλλου σ’ όλη την καριέρα του και από όλες τις θέσεις που κατείχε υπήρξε υπέρμαχος της παράλληλης πορείας ανάπτυξης των καλών τεχνών. Με δική του προτροπή και επί των ημερών του τα τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα, εισήχθη η διδασκαλία της Ιστορίας της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο ως ιδιαίτερη επιστήμη, όπως η Αρχαιολογία και η Ιστορία.¹⁴

Η παρουσίαση που έκανε στο Παρίσι στις 24 Οκτωβρίου 1896 ο Gustave Larroumet κλείνει με μια πρόταση. Θεωρώντας ότι οι Γάλλοι ποιητές μπορούν να επιστρέψουν στο ελληνικό θέατρο ως μαθητές που ξεπερνούν τον δάσκαλο, εισηγείται για τον εορτασμό των πενήντα ετών της Γαλλικής Σχολής των Αθηνών την παρουσίαση από την

14. M.-C. Genet-Delacroix, “Histoire et fonction de la direction des Beaux-Arts (1870-1905)”, *Romantisme* 93 (1996) 39-50.

Comédie-Française έργων του Ρακίνα στο Θέατρο του Βάκχου. Υποστήριξε ότι η ερμηνευτική ικανότητα των Γάλλων ηθοποιών έχει φτάσει σε υψηλότερο σημείο από εκείνο των Ελλήνων και σε συνδυασμό με τη συμμετοχή των γυναικών ηθοποιών, οι ήρωες θα επέστρεφαν στον χώρο του ελληνικού θεάτρου με μεγαλύτερη χάρη, έχοντας εντωμεταξύ αναδειχθεί περαιτέρω από έναν ανώτερο πολιτισμό. Έτσι, η Comédie-Française θα μπορούσε να ανεβάσει έργα της γαλλικής δραματουργίας σε έναν χώρο γεμάτο με την ιστορία του θεάτρου, αντί να παρουσιάζει τους Γάλλους ποιητές σε ένα χώρο μεγαλοπρεπή αλλά στείο, όπως το ρωμαϊκό θέατρο της Orange. Συγχρόνως προσφέρεται έτσι μια ευκαιρία στην ελληνική και τη γαλλική τέχνη και ποίηση να θριαμβεύσουν ενωμένες εκφράζοντας τη ζωή και την ομορφιά.

Είναι φανερό ότι ο Γάλλος ακαδημαϊκός αντιλαμβάνεται τον χώρο του θεάτρου ως τον ιδανικό τόπο συνένωσης όλων των αρετών του δυτικού πολιτισμού. Από την αρχαιότητα έως τις ημέρες του αναγνωρίζει μια πολιτισμική συνέχεια η οποία οφείλει να επιστρέφει όσα χρωστά στα πρότυπά της αλλά να επιδιώκει και την απόλαυση των δικών της επαίνων. Το θέατρο ως χώρος και ως δράση είναι το σημείο εκδήλωσης αυτής της διαδρομής, αποδεικνύοντας ότι οι ενέργειες του ανθρώπου βρίσκονται σε μια συνεχή αλληλεξάρτηση και τα αποτελέσματα αυτών των σχέσεων τεκμηριώνουν τον αγώνα της επιβίωσης του.

Τέλος, πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι ο Gustave Larroumet έχοντας μελετήσει και χρησιμοποιήσει τις πληροφορίες από τις πιο πρόσφατες δημοσιεύσεις¹⁵ σχετικά με το Θέατρο του Διονύσου, δίνει και μια επιπλέον πολιτική διάσταση καθώς τονίζει με ιδιαίτερη έμφαση τις φιλικές σχέσεις της Ελλάδας και της Γαλλίας την οποία θεωρεί συνεχιστή του πολιτισμού των Ελλήνων και των Ρωμαίων.

“Από όλους τους λαούς της Ευρώπης”, σημειώνει στην αρχή του κειμένου του, “εμείς είμαστε εκείνοι που περισσότερο έχουμε εμποτιστεί από τον ελληνικό πολιτισμό. Έχουμε για το θέατρο το πιο ζωντανό ενδιαφέρον που έχει επιδείξει ένα έθνος μετά από τους αρχαίους Έλληνες και μετά τη δική τους, η δραματική μας λογοτεχνία είναι η πιο πλούσια σε μεγάλα ονόματα.”¹⁶ Σε αυτή τη βάση δεν διστάζει να σχολιάσει έντονα στην εισαγωγή του *Ημερολογίου* του 1898 τη χλιαρή στάση που επέδειξε η γαλλική κυβέρνηση, ευθυγραμμίζοντας τις πολιτικές της επιλογές με εκείνες της υπόλοιπης Ευρώπης κατά τη διάρκεια του ελληνοτουρκικού

15. Κυρίως το έργο του Octave Navarre.

16. Larroumet, *Au théâtre de Bacchus*, σ. 4

πολέμου του 1897. Τονίζει: “Η πρωτοπορία της Ευρώπης οπισθοχώρησε μπροστά στην ανελέητη βαρβαρότητα [...] Από όσα ήδη ξέρουμε, από όσα υποθέτουμε, από όσα πληροφορούμαστε σίγα σιγά, είναι βέβαιο ότι, σε κάθε στιγμή της σύρραξης, η υποτιθέμενη ως ενωμένη Ευρώπη, στην πραγματικότητα διηρημένη από τα πιο άμεσα προσωπικά συμφέροντα, έκανε κακή δουλειά. Το ‘κοντσέρτο’ των δυνάμεων έκανε στροφή προς όφελος της Τουρκίας. [...] Μετά το ολοκαύτωμα των Αρμενίων, η σύνθλιψη της Ελλάδας λυπεί βαθιά όλους εκείνους που απεχθάνονται τη βαρβαρότητα και την ωμότητα και αγαπούν τον πολιτισμό και τη δικαιοσύνη, όλους εκείνους που δεν πιστεύουν ότι μετά το 1870 η Γαλλία, με τη δικαιολογία της προσήλωσης και της προνοητικότητας, θα πρέπει να εγκαταλείψει τον ιστορικό της ρόλο. Ένας μεγάλος λαός δεν ζει μονάχα με τη σταθερότητα αλλά και με την τιμή.”¹⁷

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

v.petridou@upatras.gr

17. Larroumet, *Journal d'un voyage en Grèce et en Syrie*, σ. 6-8.